

Een open deur?...

Een korte documentanalyse van wat (niet) werkt bij de opstart en doorstart van kenniswerkplaatsen.

Datum: 01 mei 2023 – Definitieve versie

Auteurs: Aletta Simons MSc,
drs. Corina Brekelmans en
dr. Rinske Wolters

Uitgave van: Samenwerkingsplatform
Sociaal Domein

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Inleiding	3
Aanleiding en vraag	3
Onderzoeksmethode	3
Een open deur?... ..	4
1. Diversiteit aan benamingen en kenmerken	5
2. Doelen van kenniswerkplaatsen	5
3. Betrokkenen bij een KWP	6
3.1 Initiator	6
3.2 Kennisinstituut of kennisaanbieder	6
3.3 Gemeenten of (provinciale) overheden	6
3.4 Praktijkorganisatie	7
3.5 Ervaringsdeskundigen	7
4. Randvoorwaarden voor opstart kenniswerkplaats	7
4.1 Financiering	7
4.2 Tijd	7
4.3 Duidelijke (inhoudelijke) afbakening	8
4.4 Commitment van de betrokkenen	8
4.6 Andere randvoorwaarden	8
5. Functioneren van een KWP	8
5.1 Monitoring	8
5.2 Borging	9
5.3 Kennisdeling	9
5.4 Uitdagingen of knelpunten	9
6. Waarde van KWP	10
6.1 Producten en praktijkverbetering	11
6.2 Uitbreiding professionele netwerk en samenwerking	11
6.3 Kenniskapitaal en gezamenlijk leren	11
6.4 Andere beschreven waarden	11
7. Vervolg	12
8. Literatuurlijst	13

Inleiding

Aanleiding en vraag

Binnen het Zorg, Veiligheids- en Sociaal Domein is steeds meer aandacht voor het leren en het toepassen van kennis om tot een betere uitvoeringspraktijk te komen. Regionale kenniswerkplaatsen worden als een belangrijk vehicle gezien om kennis te ontwikkelen, te verspreiden en te borgen. Daarnaast is het een goede manier om de praktijk (bv. uitvoerende professionals, beleidsmakers en ervaringsdeskundigen) en kennisinstututen met elkaar te verbinden.

ZonMw hanteert de volgende definitie voor de regionale kenniswerkplaatsen: In een regionale kenniswerkplaats werken professionals uit de praktijk, beleid, onderzoek en opleidingen samen met ervaringsdeskundigen en hun naasten. Met elkaar pakken ze regionale vraagstukken op, wisselen ze kennis en ervaringen uit en werken ze aan oplossingen. De kracht van een kenniswerkplaats zit dan ook in het voortdurend en gelijkwaardig samen werken, leren en verbeteren. Het achterliggende idee is dat middels regionale kennisnetwerken gemeenten en partners dichtbij kennis kunnen halen en brengen. Zo kunnen vragen van partners in beleid en uitvoering en/of vragen vanuit ervaringsdeskundigen worden opgenomen in de kennis-en ontwikkelagenda en in het curriculum van een hogeschool en/of universiteit in de regio. Kennis uit de praktijk kan daarnaast worden ingezet in onderzoek en onderwijs. Universiteiten en hogescholen hebben een landelijke en internationaal kennisnetwerk waar zij kennis kunnen halen en brengen. Zij kunnen zorgen voor een betere kennisdeling tussen regio's. Zo ontstaat er een betere koppeling tussen beleid en praktijk en tussen regio en landelijk.

Binnen het Samenwerkingsplatform Sociaal Domein zijn regioadviseurs actief om gemeenten en ketenpartners te adviseren en onderling leren te versterken. Een van de teams – het regioteam Zorg en Veiligheid – is momenteel nauw betrokken bij het subsidieprogramma Grip op Onbegrip vanuit ZonMw. Binnen dit programma werken de regioadviseurs mee aan het opzetten van regionale kenniswerkplaatsen onbegrepen gedrag. Deze werkplaatsen gaan bijdragen aan een inclusieve samenleving en een persoonsgerichte aanpak voor mensen met onbegrepen gedrag. De kenniswerkplaatsen zijn een partner in de regio voor praktijkorganisaties. Daarnaast worden kennis en resultaten via opleidingen aan (toekomstig) professionals doorgeleid.

Regionale kenniswerkplaatsen zijn niet nieuw. Op andere domeinen (o.a. Kenniswerkplaatsen Sociaal Domein, Regionale Kenniswerkplaatsen Jeugd) is al veel ervaring opgedaan, al dan niet onder een andere naam, denk aan communities of practice, leernetwerken etc. Om het wiel niet opnieuw uit te vinden, is het belangrijk dat we leren van wat er al is en deze inzichten te (her)gebruiken. Het samenwerkingsplatform Sociaal Domein heeft een korte documentanalyse uitgevoerd op een aantal evaluaties en (wetenschappelijke) rapporten waarin deze inzichten zijn beschreven. Het doel was niet om tot een zo volledig mogelijke documentanalyse te komen. Wel willen we met deze notitie de inzichten bruikbaar maken voor regio-adviseurs en projectleiders van (startende) regionale kenniswerkplaatsen.

Centrale vraag voor de documentanalyse was: wat zijn de bouwstenen om tot een succesvolle kenniswerkplaats te komen en om deze te bestendigen?

Onderzoeksmethode

Voor deze documentanalyse zijn achttien recente documenten geselecteerd, waaronder meerdere evaluatieonderzoeken van diverse kenniswerkplaatsen. Een volledig overzicht van alle geraadpleegde documenten is te zien in de literatuurlijst. De documenten zijn middels het kwalitatieve

Een open deur?...

Dat is iets opschrijven wat zó voor de hand ligt, dat het overbodige moeite lijkt. Een andere betekenis is echter: aandacht vragen voor- en het onderzoeken van vanzelfsprekendheden. Wat op het eerste gezicht vanzelfsprekend lijkt bij de opzet en uitvoer van kenniswerkplaatsen, wordt in deze rapportage geëxpliciteerd en onderbouwd. Met deze rapportage kunnen regio-adviseurs meedenken over de opzet en uitvoering van kenniswerkplaatsen, tevens kunnen inzichten uit deze rapportage het gesprek binnen al bestaande én nieuwe kenniswerkplaatsen voeden.

1. Diversiteit aan benamingen en kenmerken

In de geraadpleegde rapporten, evaluatiestudies en documenten wordt een diversiteit aan benamingen gebruikt voor een (regionale) kenniswerkplaats:

- *Community of practice* (Andringa & Reyn, 2014; Barendregt et al., 2021; Rensen et al., 2018; Sol et al., 2018; Kruk et al., 2021).
- *Learning community of leergemeenschap* (Dauphin & Wallner, 2021).
- *Living Lab* (Rensen et al., 2018; Wagner & Van der Wal, 2021).
- *(Regionale) kenniswerkplaats* (Rensen et al., 2018; Wagner & Van der Wal, 2021; Zuidersma, 2019).
- *(Regionale) werkplaats* (Poortvliet, 2018).
- *Leernetwerk* (Barendregt et al., 2021; Dauphin en Wallner, 2021; Rensen et al., 2018; Zuidersma, 2019).
- *Academische werkplaats* (Poortvliet, 2018; Rathenau Instituut, 2020).

In deze analyse is gekozen om de term kenniswerkplaats te gebruiken, later afgekort tot KWP. In alle beschrijvingen komen kenmerkende elementen van een kenniswerkplaats terug:

- Het gaat om een langdurige samenwerking tussen verschillende partijen zoals beleidsmakers, overheden, professionals uit praktijkorganisaties, docenten/onderzoekers vanuit onderwijsinstellingen of andere kennisinstututen (o.a. Andringa & Reyn, 2014; Barendregt et al, 2021; Verkleij & Francke).
- Het betrekken van 'belanghebbenden', burgers of mensen met ervaringskennis (Dauphin & Wallner, 2021; Rensen et al., 2018).
- Er is sprake van een weerbarstig of complex maatschappelijk probleem waar alle partijen bij betrokken zijn én waarop urgentie ervaren wordt (o.a. Rathenau Instituut, 2020; Rensen et al., 2018).
- Gezamenlijk van en met elkaar leren en het ontwikkelen van kennis staat centraal (o.a. Dauphin & Wallner, 2021; Polstra & Rodenburg, 2022).
- Er is veelal sprake van een regionaal karakter van een kenniswerkplaats (o.a. Dauphin & Wallner, 2021; Kruk et al., 2021).

2. Doelen van kenniswerkplaatsen

Een belangrijk doel van een kenniswerkplaats is het samen (leren) optrekken door professionals vanuit meerdere disciplines (Andringa & Reyn, 2014; Rathenau Instituut, 2020; Zuidersma, 2019) én kennisinstututen (Verkleij en Francke). Deze samenwerking is helpend om:

- Complexe maatschappelijke vraagstukken op te lossen (Andringa & Reyn, 2014; Luban, 2022); en/of
- De beroepspraktijk te verbeteren door innovaties te ontwikkelen (Barendregt et al., 2021; Huurdeman, 2017; Iresearch, Zuidersma, 2019); en/of
- Kennis te ontwikkelen die nodig is voor een transitie (Dauphin & Wallner, 2021; Kruk et al, 2021); en/of
- Meer evidence-based te gaan werken en praktijkgericht onderzoek te stimuleren (Iresearch, 2021).

3. Betrokkenen bij een KWP

Betrokkenen of deelnemers van een KWP delen een passie, belang of visie met elkaar en zijn vanwege hun diversiteit, kennis en niveau interessant voor elkaar (Andringa & Reyn, 2014; Rathenau Instituut, 2020). De basis voor een duurzame samenwerkingsrelatie is gelijkwaardigheid van de betrokkenen (Rathenau Instituut, 2020). Binnen een KWP worden verschillende rollen vervuld door betrokkenen: de initiator; kennisinstituut of kennisaanbieder; gemeenten of (provinciale) overheden; praktijkorganisatie; ervaringsdeskundigen.

3.1 Initiator

Een belangrijke rol in een KWP is die van de initiator, facilitator, projectleider of coördinator. Een goede projectleider van een KWP is iemand die zich enerzijds richt op de inhoud van het maatschappelijke vraagstuk en anderzijds op het proces binnen de KWP.

- *De inhoud:* de coördinator committeert zich aan de doelstelling van de KWP en faciliteert en bewaakt de doelstelling van het leernetwerk bij zowel de opstart als de doorstart van een KWP. Ook monitort de coördinator de (uitvoer van de) activiteiten in de KWP.
- *Het proces:* De coördinator fungeert als een schakel tussen de verschillende partners in een KWP. Hij (of zij) zoekt en creëert openheid, verbinding, eigenaarschap en transparantie tussen de partners zodat zij verbonden blijven bij de KWP. De manier waarop een KWP werkt, vraagt om een continue afstemming om de dynamiek gaande te houden en daarin is een coördinator een schakel tussen de partners (Andringa & Reyn, 2021; Barendregt et al., 2021; Dauphin & Wallner, 2021; Huurdeman, 2017).

3.2 Kennisinstituut of kennisaanbieder

Kennisinstituten kunnen met onderzoek en onderwijs bijdragen aan de (lokale) maatschappelijke vraagstukken (Rathenau Instituut, 2020), daarom zijn docenten van MBO en HBO instellingen betrokken binnen een KWP (Verkleij & Francke, 2017). Een hogeschool kan een trekkende rol spelen binnen een KWP (Dauphin & Wallner, 2021). Ook andere kennisaanbieders zoals een universiteit of Platform 31 kunnen participeren in een KWP (Kruk et al., 2021).

3.3 Gemeenten of (provinciale) overheden

Gemeenten (maar ook provincies en waterschappen) krijgen vanuit de centrale overheid meer taken en verantwoordelijkheden voor een diversiteit aan maatschappelijke opgaven zoals de jeugdzorg, binnen het sociale domein, maar ook rond verduurzaming, het gasvrij maken van woningen, het versnellen van een circulaire economie etc. Het decentraliseren van beleid en verantwoordelijkheden gaat samen met het decentraliseren van kennisvoorzieningen die gemeenten ondersteunen bij deze nieuwe verantwoordelijkheden. Kenniswerkplaatsen spelen hierbij een belangrijke rol en hogescholen en universiteiten kunnen een structurele kennispartner zijn van gemeenten om de lokale kennisvragen te beantwoorden (Andringa & Reyn, 2014; Kruk et al., 2021; Poortvliet, 2018; Rathenau Instituut, 2020). Koepelorganisaties van gemeenten en provincies hebben een intermediaire rol om lokale kennisvragen van gemeenten te bundelen tot kernvragen die ingebracht worden in een KWP (Rathenau Instituut, 2020).

De rol die gemeentes innemen in kenniswerkplaatsen lijkt te transformeren van meer vragend naar participierend, zo blijkt onder meer uit de eindevaluatie van het ZonMw programma Academische werkplaatsen Jeugd (Hurdeman, 2017). Het Rathenau Instituut (2020, p. 48) schrijft daarover: *'Een generieke les is wel dat gemeenten en hun uitvoeringsorganisaties beleidsmedewerkers en professionals in huis moeten hebben die competent en voldoende deskundig zijn om (daar waar nodig) te kunnen functioneren als mede-agendasetter, medeprogrammeur, begeleider, medeproducent van data en kennis, of medeauteur van publicaties'* (Rathenau Instituut, 2020, p. 48).

3.4 Praktijkorganisatie

Vaak participeren ook praktijkorganisaties bij een KWP (Hurdeman, 2017). Movisie beschrijft dat dit lokale organisaties zijn voor wie het sociale vraagstuk en de doelgroep tot de kern van hun werk horen. Er worden verschillende voorbeelden gegeven van praktijkorganisaties zoals:

- wijkzorginstellingen (Verkleij & Francke, 2017),
- zorg- en welzijnsorganisaties of jeugdzorg (Movisie, 2020; Rathenau Instituut, 2020),
- bewonersorganisaties of woningcorporaties (Barendregt et al.; Rathenau Instituut, 2020)
- praktijkorganisaties die werken met jeugdigen en gezinnen (Labun, 2022)

3.5 Ervaringsdeskundigen

Het betrekken van ervaringsdeskundigen zorgt voor het cliëntenperspectief in een KWP en stimuleert deelnemers om zorgvuldig te zijn in aannames, analyse en taalgebruik (Barendregt et al., 2021; Jebbink et al., 2021). De betrokkenheid kan ad hoc gebeuren door de doelgroep te betrekken bij bijvoorbeeld een conferentie of meer formeel door te participeren in een klankbordgroep of als partner bij een KWP (Hurdeman, 2017; Movisie, z.d.; Verkleij & Francke, 2017).

4. Randvoorwaarden voor opstart kenniswerkplaats

In de evaluatierapporten worden meerdere randvoorwaarden omschreven voor het opstarten van kenniswerkplaatsen. Dit zijn de meest genoemde (onderling samenhangende) randvoorwaarden:

4.1 Financiering

Een KWP kan vaak gestart worden door een externe projectfinanciering vanuit een subsidieverstrekker, zoals ZonMw. Wat opvalt in de evaluatierapporten:

- Vaak wordt de inzet van coördinatoren van een KWP gefinancierd vanuit de subsidie. Financiering voor langere termijn is belangrijk om de KWP op te starten én draaiend te houden (Barendregt et al., 2021).
- Het beschikbaar stellen van financiering van concrete deelprojecten helpt bij de opstart van een KWP kan een stimulans zijn voor de opstart van een KWP (Hurdeman, 2017).
- Daarnaast is structurele financiering essentieel voor de borging en continuïteit van samenwerkingsverbanden. Vóór de beëindiging van een subsidie kan er gezocht worden

naar structurele bijdragen van de kernpartners van de KWP.

- Gemeenten, universiteiten en hogescholen hebben echter vaak geen of beperkte onderzoeksbudgetten die ze hiervoor kunnen inzetten (Iresearch, 2021; Rathenau Instituut, 2020).
- Externe projectfinanciering moet vaak in competitie verworven worden door onderzoekers. Bij een hoge aanvraag druk is de slagingskans klein, dat kan het draagvlak voor samenwerking onder druk zetten (Rathenau Instituut, 2020).

4.2 Tijd

Het participeren in een KWP vraagt tijd (Barendregt et al., 2021; Dauphin & Wallner, 2021). Dit betekent voor deelnemers vaak dat zij zich moeten losmaken van het primaire proces én dat zij daarin gefaciliteerd moeten worden (Movisie, z.d.). Dit kan ingewikkeld zijn, bijvoorbeeld omdat zorg voor cliënten of het geven van onderwijs voorgaat (Verkleij & Francke, 2017).

4.3 Duidelijke (inhoudelijke) afbakening

Vóór de start moet duidelijk zijn wat het specifieke vraagstuk of de maatschappelijke opgave is van de KWP en wat de belangrijkste onderzoeksvragen zijn. Daarnaast moet duidelijk geformuleerd worden wat de KWP gaat opleveren en voor wie (Andringa & Reyn, 2014; Jebbinks et al., 2021; Movisie, z.d.; Smit et al., 2021).

4.4 Commitment van de betrokkenen

Gezamenlijkheid, eigenaarschap en gedrevenheid van alle betrokkenen zijn essentieel (Dauphin & Wallner, 2021; Huurdeman, 2017; Jebbink et al., 2021). Ervaren urgentie op de maatschappelijke opgave en toestemming van een bestuurder zijn essentieel om deelnemers van praktijkorganisaties of onderwijsinstellingen tijd te laten besteden aan participatie bij een KWP (Barendregt et al., 2022). Een samenwerkingsovereenkomst die is ondertekend op bestuurlijk niveau legitimeert en formaliseert deelname aan een KWP voor onderzoekers, beleidsmakers en professionals ook voor onderzoekers, beleidsmakers en professionals (Rathenau Instituut, 2020; Smit et al., 2021; Verkleij & Francke, 2017).

4.6 Andere randvoorwaarden

Andere randvoorwaarden (minder vaak genoemd) zijn:

- Het creëren van een ontwerp- of aanloopfase om gezamenlijkheid en eigenaarschap te creëren (Dauphin & Wallner, 2021).
- Het ontstaan van een vertrouwensbasis onder betrokkenen (Rathenau Instituut, 2020);
- Een duidelijke rolverdeling tussen betrokkenen en goede spelregels voor samenwerking (Wagner & Van der Wal, 2021).
- Continue afstemming tussen de betrokkenen (Dauphin & Wallner, 2021).
- Het creëren van (fysieke) ontmoetingsplaatsen (Barendregt et al., 2021) of het laten rouleren van de locatie waarop bijeenkomsten plaatsvinden (Verkleij & Francke, 2017).
- Beperkte geografische spreiding (Barendregt et al., 2021; Smit et al., 2021).
- Betrokkenen mogen zelf de richting bepalen óf bijstellen van de KWP (Andringa & Reyn, 2014).

5. Functioneren van een KWP

Na de opstart van een KWP, breekt een fase aan waarin een KWP functioneert. Uit de documentanalyse komt naar voren voor het goed functioneren van een KWP samenhangt met *monitoring, borging en kennisdeling*. Deze elementen worden hier beschreven, daarnaast zijn de eerder beschreven 'randvoorwaarden voor de opstart' ook geldig voor het draaiend houden van de KWP.

5.1 Monitoring

Het is belangrijk dat goede *monitoring* plaatsvindt van de KWP. Monitoring is met name een taak die bij de projectleider van een KWP ligt. Hierbij is het belangrijk dat gewerkt wordt vanuit een helicopterview waarbij de maatschappelijke opgave voor ogen wordt gehouden (Jebbink et al., 2021). Monitoring betreft ook het in kaart brengen van activiteiten die plaatsvinden, het leerproces binnen de KWP én van de omgeving van de KWP én de evaluatie ervan. Het gesprek over de samenwerking en de activiteiten binnen de KWP moet blijvend gestimuleerd en gefaciliteerd worden. Voor het monitoren zijn verschillende instrumenten beschikbaar zoals het opstellen van een

dynamische kennisagenda, het maken van individuele notities en van daaruit het vastleggen van een Learning History of het maken van een sociale kaart van alle betrokken partijen bij de KWP (Andringa & Reyn, 2014; Dauphin & Wallner, 2021). Werkbezoeken door een programmacommissie zijn door coördinatoren van Academische Werkplaatsen Jeugd als steunend ervaren (Huurdemans, 2017).

5.2 Borging

Borging gaat over het intact houden of de continuering van een KWP. Volgens Verkleij en Francke (2017) is het voor borging belangrijk dat deelnemers de meerwaarde van een KWP ervaren, dan zullen zij zich eerder verantwoordelijk voelen en blijven deelnemen. Duurzaamheid van een KWP staat of valt met wederkerigheidsgedrag volgens Zuidersma (2019).

Het begrip borging betreft volgens Barendregt et al. (2021) óók het opnemen van werkzame elementen in bestaande werkwijzen en structuren. Niet alleen in de praktijk, maar ook binnen het onderwijs. Bijvoorbeeld resultaten van de leernetwerken wijkverpleging zijn geborgd binnen het nieuwe opleidingsprofiel van de Bachelor Nursing (Verkleij & Francke, 2021). Andere leggen de nadruk op het verduurzamende structuur en werkwijze van de dynamiek van samenwerken en leren die kenmerkend is voor een KWP. Voorwaarden die aanwezig moeten zijn om tot verduurzaming te komen zijn commitment van alle partijen, goed contact en een structuur die bestand is tegen veranderingen in de sector en financiering (Dauphin & Wallner, 2021).

5.3 Kennisdeling

Kennisdeling is belangrijk voor de continuering van een KWP. Kennisdeling moet zich richten op een groter publiek dan eigen betrokken partijen binnen de KWP, dit helpt om bekendheid en status te geven aan de KWP (Barendregt et al, 2021; Verkleij & Francke,

2017). Kennis kan op verschillende manieren gedeeld worden met een groter publiek:

- Publicatie van resultaten in vakbladen, nieuwsbrieven, factsheets en via social media-kanalen zijn voorbeelden van kennisdeling.
- De ontwikkeling van een nieuw keuzevak Samenwerken in de Wijk op een hogeschool (Verkleij & Francke, 2017).
- De ontwikkeling van vijftien methodieken op het gebied van kindermishandeling, forensische zorg etc. (Huurdeman, 2017).
- Het geven van presentaties, cursussen, trainingen en masterclasses (Andringa & Reyn, 2014; Barendregt et al., 2021; Huurdeman, 2017; Smit et al., 2021).
- Websites van KWP's kunnen een belangrijke rol vervullen in de communicatie en transparantie richting derden (Huurdeman, 2017; Smit et al., 2021).

De organisatie van kennisdeling met veel impact vergt veel inspanning (Kruk et al., 2021). Huurdeman (2017) beschrijft in het evaluatierapport van het ZonMw programma Academische Werkplaatsen Jeugd dat het belangrijk is om de taak van valorisatie neer te leggen bij betrokkenen binnen een werkplaats die hierin gespecialiseerd zijn (dat zijn meestal de onderzoekers) of bij een kennisinstituut of onderwijsinstelling.

5.4 Uitdagingen of knelpunten

In de evaluatierapporten komt een diversiteit aan uitdagingen of knelpunten naar voren bij het continueren van een KWP. Voorbeelden zijn:

- Onzichtbaarheid voor management van organisaties waaruit deelnemers komen (Andringa & Reyn, 2014).
- Cultuurverschillen tussen organisaties die samenwerken ingewikkeld maken (Barendregt et al., 2021).
- Botsende belangen tussen onderzoekers van universiteiten en hogescholen en beleidsmakers of professionals in de praktijk. Onderzoekers moeten publiceren, professionals willen snel concrete antwoorden op vragen (Rathenau Instituut, 2020).
- Hoge werkdruk bij uitvoerende professionals, zoals de wijkverpleging, waardoor participatie in een KWP in de knel komt (Verkleij & Francke, 2017).

Veel evaluatierapporten geven een (afsluitend) overzicht van wat wél en niet werkt in een KWP. Naast de al beschreven elementen in deze documentanalyse vallen de volgende elementen op:

Wat *niet* werkt:

- MBO instellingen worden niet gemakkelijk bereikt of betrokken (Barendregt et al., 2021; Verkleij & Francke, 2017).
- Het gedwongen online werken in de coronapandemie belemmerde verduurzaming (Barendregt et al., 2021)
- Verloop van betrokkenen bij een KWP (door bijv. baanwissel) belemmert de continuïteit (Barendregt et al., 2021)
- Diversiteit en de betrokkenheid van veel partners in een KWP belemmert het bereiken van gezamenlijkheid (Dauphin & Wallner, 2021).
- Kleine gemeenten waar geen kennisinstelling in de buurt is, kunnen niet aanhaken bij een KWP. Daardoor ontstaan verschillen in kennisposities (Rathenau Instituut, 2020).

- De organisatie van cliëntenvertegenwoordiging is lastig in de praktijk (Verkleij & Francke, 2017).
- Het ontbreken van zicht op continuïteit (Wagner & Van der Wal, 2021).

Wat *wel* werkt:

- Voorlopers betrekken. Voorlopers in een organisatie zijn mensen die graag innoveren. Het werkt om bij de opstart van een KWP deze voorlopers te betrekken (Barendregt et al., 2021).
- De KWP inrichten als open samenwerkingsverband (Huurdeman, 2017).
- Flexibiliteit vanuit subsidieverstrekker ZonMw in verlenging van de looptijd van een KWP (Huurdeman, 2017).
- De combinatie van praktijkgericht en wetenschappelijk onderzoek zodat resultaten de weg vinden naar de praktijk en uitgevoerd wordt volgens wetenschappelijke standaarden (Huurdeman, 2017).
- Eerdere ervaring van betrokkenen bij een KWP (Verkleij & Francke, 2017).
- Het regionale karakter van een KWP (Jebbink et al., 2021).

6. Waarde van KWP

Verschillende rapporten (o.a. Barendregt et al., 2021; Dauphin & Wallner, 2021) maken gebruik van het raamwerk dat Wenger en collega's ontwikkeld hebben in 2011 om de waarde of opbrengsten van een KWP te beschrijven. In dit raamwerk wordt waarde niet alleen in eindopbrengsten uitgedrukt, maar wordt ook de waarde beschreven van leren en het leerproces zelf.

In deze documentanalyse wordt samengevat welke waarden of opbrengsten het meest beschreven zijn. Dit kunnen concrete producten of diensten zijn ('opbrengst'), maar kunnen ook minder concrete effecten zijn die minder makkelijk meetbaar zijn ('waarde') en waarvan het effect pas op lange termijn (indirect) inzichtelijk wordt.

6.1 Producten en praktijkverbetering

Een KWP kan nieuwe producten, methoden of instrumenten opleveren die direct van waarde zijn voor een organisatie (Andringa & Reyn, 2014). Voorbeelden van concrete producten zijn: factsheets, presentaties, een doorontwikkeling van een methodiek voor vergroting van de zelfregie van jongeren (Dauphin & Wallner, 2021) of actualisering van onderwijs (Verkleij & Francke, 2017). Praktijkverbetering wordt ook beschreven als opbrengst van een KWP, deze treedt vooral op als ontwikkelde instrumenten binnen een KWP daadwerkelijk gebruikt worden in de praktijk. Voorbeelden daarvan zijn: de client en diens behoefte komt meer centraal te staan, er is meer kennis van het werk dat collega's buiten de eigen organisatie doen en in het onderwijs komen studenten in aanraking met vraagstukken die direct uit de praktijk komen (Barendregt et al, 2021).

6.2 Uitbreiding professionele netwerk en samenwerking

Door het samenwerken in een KWP breiden kenniswerkplaatsleden hun professionele netwerk uit en ontstaat er samenwerking tussen mensen van verschillende organisaties en met verschillende achtergronden en functies. Professionals wisselen casuïstiek uit, doen een doorverwijzing of zoeken telefonisch contact voor ondersteuning (Barendregt

et al., 2021; Dauphin & Wallner, 2021). Verkleij en Francke (2017) beschrijven dat er meer stageplaatsen zijn ontstaan uit de uitbreiding van het netwerk. Ook Smit et al. (2021) wijzen op de waarde van intensievere contacten van de verschillende werelden, maar geven ook de kanttekening dat het vaak te complex is om vast te stellen wat resultaten zijn van deze samenwerkingen.

6.3 Kenniskapitaal en gezamenlijk leren

Een belangrijke opbrengst van een KWP is de organisatie van inhoudelijk relevante bijeenkomsten voor een groot publiek van professionals van verschillende disciplines en op verschillende niveaus van uitvoering, beleid, management of onderwijs. Door (de bijeenkomsten van) de KWP wordt nieuwe kennis, inzichten of een ander perspectief op een probleem verworven (Barendregt et al., 2021; Dauphin & Wallner, 2021). Het gezamenlijke leren en het leerproces van een KWP is een belangrijke waarde die in de documenten beschreven wordt. Daarbij valt het op dat dit leren 'al doende' gebeurt als professionals vanuit verschillende disciplines nieuwe manieren ontwikkelen om met het centrale maatschappelijke vraagstuk om te gaan (Andringa & Reyn, 2014; Barendregt et al., 2021). Binnen een KWP vindt uitwisseling van data en kennis plaats in een tweerichtingsverkeer (Rathenau Instituut, 2020). Volgens Zuidersma (2019) is een KWP bij uitstek een plek waar de tegenwoordige én de toekomstige professional vorm kan geven aan de innovatie van eigen beroepspraktijk. Gezamenlijk leren kan ook plaatsvinden in bijvoorbeeld begeleide intervisie in een kleine groep (Polstra & Rodenburg, 2022). Tot slot kan een KWP faciliterend zijn om opgedane kennis en inzichten terug te laten vloeien in het onderwijs: als kennis voor de toekomstige professional (Dauphin & Wallner, 2021).

6.4 Andere beschreven waarden

Participeren in een KWP kan voor een deelnemer ook van persoonlijke meerwaarde zijn door het krijgen van inspiratie, professionele/persoonlijke groei of groei van zelfvertrouwen. Dit laatste aspect werd vooral ervaren door studenten die betrokken waren bij een regionale KWP Transformatie Jeugd (Dauphin & Wallner, 2021).

Ook wordt de waarde van een KWP gezien in de reputatie van de KWP in de regio (Dauphin & Wallner, 2021) of in imagoverbetering van de wijkverpleging door deelname aan een KWP (Verkleij & Francke, 2017).

7. Vervolg

De documentanalyse wijst uit dat de werkplaatsen een positief effect kunnen hebben op het ontwikkelen van nieuwe producten en praktijkverbetering, op uitbreiding van het professionele netwerk en samenwerking en op kenniskapitaal en gezamenlijk leren. In de kenniswerkplaatsen brengen inwoners, onderzoekers, opleiders, hulpverleners en beleidsadviseurs vraagstukken in en zij creëren samen nieuwe kennis en toepassingen in de regio.

Het Samenwerkingsplatform Sociaal Domein, VNG en ZonMw zien de kenniswerkplaatsen als een structureel onderdeel van het kennisecosysteem in de regio. Regio-adviseurs van het platform zullen deze notitie kunnen gebruiken om kenniswerkplaatsen – waar g

wenst - te ondersteunen bij de opzet en ontwikkeling. Zodat uiteindelijk de kenniswerkplaatsen bijdragen aan de verbetering van de praktijk met meer impact op de gezondheid en sociaal economische positie van inwoners.

We zien deze korte analyse als een eerste stap. Andere vraagstukken, zoals de verbinding met de landelijke kennisinstellingen en de organisatorische verschillen tussen de werkplaatsen, zijn zeker ook relevant en onderwerp van gesprek tussen het Samenwerkingsplatform Sociaal Domein en de partners.

8. Literatuurlijst

- Andringa en Reyn (2014). *Tien stappen voor een succesvolle community of practice*. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland- programma DuurzaamDoor.
- Barendregt, Jansen Lorkeers en Van Straaten (2021). *De waarde van leernetwerken. Evaluatieonderzoek naar leernetwerken langdurige zorg en onbegrepen gedrag*. Platform31 en Onderzoeksinstituut IVO.
- Dauphin en Wallner (2021). *Regionale Leernetwerken Transformatie Jeugd. Welke processen dragen bij aan een krachtig leernetwerk en waardecreatie?* Faculteit Gezondheidszorg, Hogeschool Leiden.
- Dingyloudi, F., & Strijbos, J. W. (2015, November). Examining value creation in a community of learning practice: Methodological reflections on story-telling and story-reading. *In Seminar. net* (Vol. 11, No. 3).
- Huurdeman (2017). *ZonMw-programma Academische Werkplaatsen Jeugd Eindeva-luatie*. Van de Bunt adviseurs in opdracht van ZonMw.
- Iresearch (2021) *De mogelijke rol van AWPC's in een kennisinfrastructuur rondom de gezonde groene leefomgeving- Managementsamenvatting*.
- Jebbink, de Waard en Van der Werff (2021). *Geraakt worden als basis voor goede sa-menwerking*. Programma Grenzeloos Samenwerken in samenwerking met Program-ma Geweld Hoort Nergens Thuis.
- Kruk, K., Pruijn, M. en Rood, T. (2021). *Samen leren in de regio. Verkenning van een ken-nisinfrastructuur voor de circulaire economie in de regio*. PBL. Planbureau voor de Lee.
- Labun, A. (2022). *Regionale Kenniswerkplaatsen Onbegrepen Gedrag*. Presentatie 22 september 2022.
- Polstra en Rodenburg (2022). *Aan de slag met leren. Analyse over het leren en ken-nisdelen tijdens het 4-jarig ZonMw project 'Aan de slag met preventie in de Drentse gemeenten'*.
- Poortvliet (2018). *Transformatie van kennisinfrastructuur*. *Tijdschr Gezondheidswet* 96, 337–339.
- Rensen, Keuzenkamp, Kooiman, Van Pelt, Repetur, Sok en Van Xanten (2018). *Lerende praktijken, doelen en vormen*. Uitgave van Movisie.
- Rathenau Instituut (2020). *Stad zoekt toga – Universiteiten en hogescholen als structu-rele kennispartner voor gemeenten*. Den Haag (auteurs: Jansen, J., S.Y. Tjong Tjin Tai, J. van den Broek & J. Deuten).
- Smit, Westerduin en Van Buuren (2021). *Bevlogen grenzenwerk, begrensde nabijheid. Samenvatting*. Uitgave Erasmus Universiteit Rotterdam en gemeente Rotterdam.

- Sol, Hinssen, Kohnen, Crombach (2018). *Duurzaam Door Verkenning Limburg. Inventarisatie duurzaamheidsnetwerken Limburg en hun ondersteuningsbehoefte op weg naar een infrastructuur voor maatschappelijk leren.*
- Movisie (zonder datum). *Toolkit Leer- en verbetertraject. Voor het verrijken van de beleids- en uitvoeringspraktijk met bestaande kennis over werkzame elementen in de aanpak van een sociaal vraagstuk.* Uitgave van Movisie.
- Verkleij en Francke (2017). *Landelijke monitor en evaluatie van leernetwerken en wijkverpleging. Rapportage over de periode eind 2015 tot medio 2017.* Nivel. Utrecht.
- Wagner en Van der Wal (2021). *In netwerken leren en innoveren. Een inventariserend onderzoek naar regionale kennis- en innovatienetwerken.* Uitgave Platform 31.
- Zuidersma (2019). *Wederkerigheid in Leernetwerken.* Rede in verkorte vorm uitgesproken door Jelly Zuidersma bij de aanvaarding van het ambt van Lector Wederkerigheid in Leernetwerken aan de Hanzehogeschool Groningen.

Informatie over Kenniswerkplaatsen:

<https://www.werkplaatsensociaaldomein.nl/>

<https://www.zonmw.nl/nl/onbegrepen-gedrag>

<https://www.zonmw.nl/nl/programma/regionale-kenniswerkplaatsen-jeugd>

<https://www.zonmw.nl/nl/programma/kennisinfrastructuur-academische-werkplaatsen-ouderenzorg-kawo>

<https://www.zonmw.nl/nl/programma/academische-werkplaatsen-verstandelijke-beperkingen>